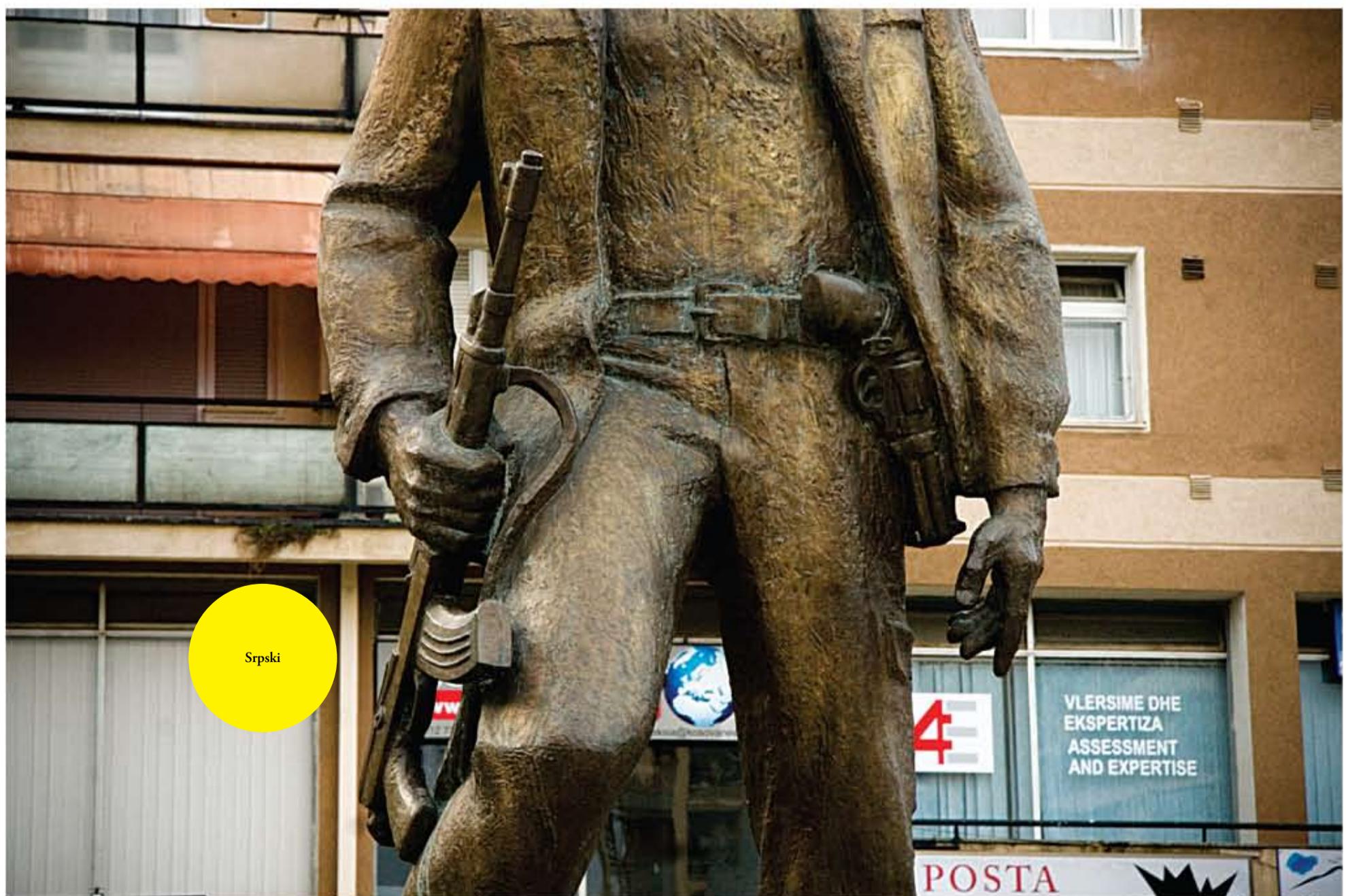
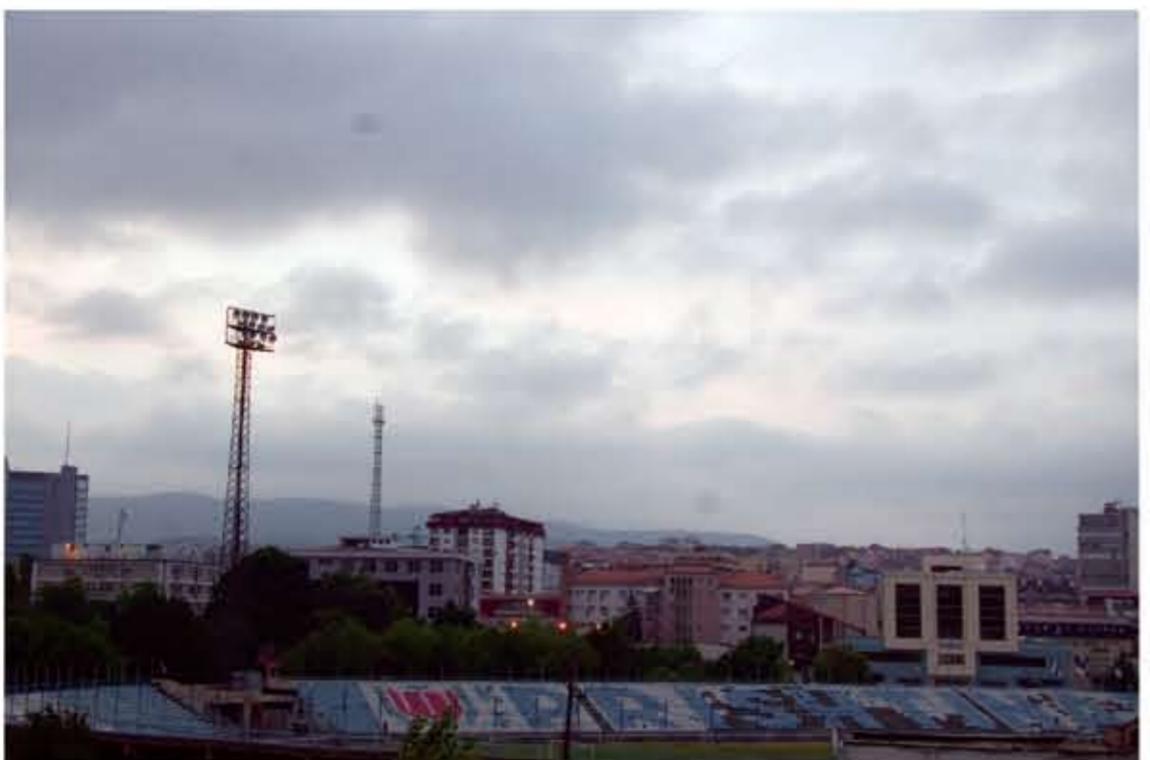

Pogledi: Vështrimet: Views:

Susret ličnih istorija Srba i Albanaca
Takimet e historive personale të serbëve dhe shqiptarëve
Personal histories of Serbs and Albanians

Stadion u Pristini 2010.

Kosovska Elektroenergetika Korporacija 2010.

Sebi obavljaju kuće - Gračanica 2010.

Zastave ispred Hotela Grand - Pristina 2010.

Biblioteka u Prizrenu 2010.

Pravoslavni hram Hrista Spasa u centru Prizrene 2010.

Minaret u Prizrenu 2010.

KFOR billboard u Prizrenu 2010.

Grafit u Prizren 2010.

Prodejnice u Prizren 2010.

Sepska kuća u Grahovici

Zid manastira Grahovica 2010.

Pogledi: Susret ličnih istorija Srba i Albanaca

Članovi Asocijacije Kulturanova iz Novog Sada i Multimedia Centra iz Prištine intervjuisali su tokom leta 2010. godine srpsko i albansko stanovništvo sa Kosova, istraživši njihove uspomene, poglеде na svet i razmišljanja o budućnosti. Putovanje i boravak na široj teritoriji Kosova zabeleženi su fotografijama koje prikazuju autentičnu atmosferu svakodnevnog života.

Verujemo da jedan od glavnih uzroka nerazumevanja, nepoverenja i mržnje između naroda leži u podleganju štetnim generalizacijama i stereotipima. Zbog toga je osnovni cilj ovog projekta uspostavljanje kulturne komunikacije između Kosova i Srbije, čime se revitalizira dijalog koji je u višedecenijskoj stagnaciji. Istraživanje usmene istorije "običnih" ljudi kroz njihove lične priče i ispovesti, ujedno je i razotkrivanje naše međusobne istorije. Ova saznanja pružaju nam mogućnost da sprovedemo kritički osrvt na naše identitete u izgradnji i time učinimo korak ka dubljem razumevanju života dva naroda.

Nastavak projekta u 2011. podrazumeva stvaranje pozorišnog komada inspirisanog intervjuima, koji prikazuje odnose između Albanaca i Srbija sa Kosova, njihove sličnosti i razlike.

Hotel "Victory" u Pristini 2010.

Ulog u Pristini 2010.

Intervju 01.

Molim te, reci nam nešto o sebi.

Ja sam ovde došla krajem 2006. godine. Imam 30 godina, trenutno živim u Gračanici, zapravo dve godine, a radim u medija centru u Čagliavici.

Koји су твоји лиčni motivi zbog kojih si доша на Kosovo?

Radi se o izazovu pre svega, poslovnom i životnom. Ovo je jedna jako dobra škola, jako kritično mesto za život, u kome ljudi, hteli ne hiteli, postaju paranoični. Morati biti stalno na oprezu, i to je nešto što te gura dalje da radiš. Nijedan dan ovde ne može da ti bude dosadan. Ja nisam znala koliko će ovde ostati, ni koliko će se baviti ovim poslom. Prvi rok koncert ikada napravljen ovde (u Gračanici), organizovala sam ja, kada sam došla. Evo, već dve, dve i po godine se to ovde dešava. Ovde su mladi navikli na ono što im se nude, nikakvu mogućnost izbora, ne postoji bioskop, ne postoji sportska rekreacija. Dakle, nemaju ništa. Pre dve godine pojavio se Internet i to je neki vrhunac. Nikakav drugi prostor im nije ostavljen. Prepuštaju se alkoholu jako rano. To im je jedini put u zabave i primoran su da slušaju narodnjake jer je jedino što im se nudi. Najgore je to što su upali u neku vrstu letargije i taj način života prihvatali kao normalan. Oni ne znaju za bolje, mnogi od njih nisu nikada odavde izašli. Njima je normalno da se puca na sred ulice, nema nikavog stresa i te neformalne stvari su postale normalne. Normalno ti je da nemaš struje, da nemaš vode, da nemaš elementarne uslove za život. Nepravda je ovde usvojena kao normalna.

Da li si došla u kontakt sa nekim ljudima koji su u srpsko-albanskom, mešovitom braku?

Ni ranije nije bilo puno mešovitih brakova, ali su se porodice poštovale međusobno, odlazili su na slave, na Bajram. Što se tiče Srba to možda i ne bi bio veliki problem, ali albanske porodice su time morale odstupati od svoje tradicije. Ranije su Srbi bili mnogo fleksibilniji, a sada bi retko koji otac pristao da mu se čerkva uđe za Albancu, čak i da se zabavlja sa njim.

Koje ličnosti se ovde u Gračanici najviše poštuju među srpskim življem?

Onaj ko ti daje posao i onaj ko ti nešto stavi pod justuk taj je za tebe poštovan. Kada pitate ljude koji su dobili posao u opštini i koji su odlučili da priznaju ovu državu, oni će sigurno reći da je njihov gradonačelnik neko ko je pošten i koji je mnogo uradio za ovu opštinu. Ovde je problem sa ljudima to što osećaju odredenu vrstu straha. Čak i protiv onih koji čine negativne stvari neće nikada privijeti mito, zato što se plaše da će ostati bez posla.

Koje je twoje generalno mišljenje o Albancima, a koje o Srbima, iz objektivnog ugla?

Ima dosta dobrih ljudi, ali je potpuno drugi mentalitet u odnosu na ostatak Srbije. Živeli su u takvoj sredini, sa Albancima, i poprimili su jedni od drugih svata. Imali ste jedno izmešano društvo, zato mnogi ljudi u Srbiji kada čuju da je neko sa Kosova kažu da je Šiptar, nije bitno što je Srbin, nego je to asocijacija na ljude koji žive ovde. Jako je teško generalizovati. Srbu su povodljivi, pohlepni, kad to kažem to zvuči teško, ali mnogi su zloupotrebili ovu situaciju radi lične koristi. Inače su vrlo tradicionalni, patrijarhalni, sa nekim normama koje su oni sami konstituisali. Što se Albancima tiče, moje lično mišljenje je da je to jedan poluvilizovan narod, sa izuzecima, ali generalno govorči narod koji jako usvaja neke socijalne, kulturne tekovine i norme koje su potrebne, nešto što ti omogućava da ti život bude lepši. Počevši od dubreta, nekih sitnih stvari, nemaju nikakav odnos prema tome - jednostrano su bahati. Evo ti jelen tipičan primer kako oni rešavaju određene probleme. Priština je grad bez reke. Kroz Priština je nekada prolazila reka, ne velika, više kao neki kanal, potočić. Jako je bitno da neki grad ima vodu, bilo kakvu. Tada je ceo grad imao vodu koja je prolazila kroz centar. Međutim, pošto su svih bacali dubre u reku, tu je bilo toliko dubreta da nije bilo govor da se to očisti, nego su oni za tabetonirali i napravili šetalište. Osim izvořista, koja su negde na periferiji Prištine, tamo više nemaš vodu.

Koje osobine poštuješ kod Albancaca?

Doslednost i ljubaznost. Stari Albanci su jako dobiti domaćini i to je stvar neke kulture koja se nosi iz kuće. Takođe, ako ti je neko obećao pomoći, ti ćeš pomoći dobiti bezuslovno. Kada se da reč, ona se jako poštuje. I danas imaš tih slučajeva gde će pre Albanac da ti uradi neki posao, dok će Srbin gledati da te zezne.

Imaš li nekih bliskih prijatelja koji su Albanci?

Ja sam upoznala jednog Albanca koji mi se mnogo svideo, i što se mene tiče, ja bih se sa njim zabavljala. On je bio zaljubljen u mene, ali nije mogao da bude sa mnom, jer bi ga familija linčovala, prijatelji takode.

Šta misliš o odnosu Srbije prema Kosovskim Srbima?

Pet stotina miliona evra je stiglo, ili je bar krenulo prema Kosovu u poslednjih deset godina. To se nigde ovde ne vidi, purevi, infrastruktura - cao, dovidenja! Imaju sa druge strane porodice koje su zaposlene u javnim institucijama, svi rade, dobijaju po dve-tri plate. Fiktivna preduzeća... Sve je na tom državnom nivou.

Misliš li da će ikad doći do pomirenja Srbija i Albancaca?

Za to je potrebno nekih 20 godina, da dodu neke nove generacije, da bi mogli da pričamo o tome. Može da postoji tolerancija, ali ne i ono iskreno poverenje, jer to je jedan civilizacijski proces gde je potrebno da produ bar dve generacije da se ljudi očiste pre svega od ratnih trauma da bi mogli da eventualno razmišljaju o tome.

Kakva je situacija sa Gračanicom?

Nedavno smo bili na EXIT festivalu u Novom Sadu, jedan dečak je trčao da se kupu u 8 uveče. Ja mu kažem "stani, ići ćemo posle svi zajedno", i on onako mahinalno - "nestaće voda!". Ne mogu da verujem da ima vode ceo dan, ima struje ceo dan, nešto što je tebi ovde lukšuz. Isto tako kad se radi o nekom kulturnom životu. Uspeša samo uz pomoć svojih prijatelja, da ih izvedem van granica Kosova, da im stvorim bar neki priuđni duh grada, da se osećaju kao deo civilizacijske urbaine sredine, da mogu da pogledaju neku predstavu jednom mesečno, da mogu da odu na rok koncert, da ne slušaju muziku samo preko interneta, jer mnogi nisu imali priliku da vide koncert uživo, da izgrade svoj muzički ukus. Teško ih je aktivirati, jer prvo moraš da ih teraš da nešto rade, bez obzira što je to za njihovo dobro. Drugo, odmah pitaju ima li tu neki para, pošto se ovde sve vrati oko novca. Želim da ih izvučem iz ovih kockarnica, kladionica, jer to im je jedina zabava. Samo u Gračanici ima 20 kladionica koje su pune svaki dan, tamo idu čak i deca iz osnovne škole

Intervju 02.

Jesi li ti odrasla ovde, u manastiru?

Da, detinjstvo mi prode ovde u manastiru, jer su se moji brzo razveli. Za oca se ne zna, jednom se javio, ja sam mu rekla "gde si bio pre 25 godina šta si se sad javio", i onda više nikakav kontakt nije htio. Majka se udala u Kragujevcu, tamo sedam godina živi ali ovde radi u Domu Zdravlja. Tako da sam ja tu, u Gračanici, sa babom živim.

Reci mi, jesu li Srbi i Albanci isli zajedno u školu?

Ne! U školi su bili samo Srbi i Romi, cigani ih mi zovemo. Sa njima smo isli u školu a sa Šiptarima ne. Sa Šiptarima nisam imala nikakav kontakt.

Jesi li imala probleme, ili doživela nešto loše od strane Albanaca?

Jesam. Od jedne Šiptarke. Naša snaša trebala da se venča. A oni nisli, ispadne pizdarija. Ja njima kažem: "a niste morali sada da smete, vidite da je svadba, more?". A ona će meni: "more, mars", i bar! Potukli smo se svi. Došla policija, ulvatiča Šiptara i oterala ga. Posle toga nisu smeli bez pratića da prodaju kroz Gračanicu, jer mi imamo običaj da im skinemo zastavu. Oni izadu i jure da im vratimo zastavu. Ja sam jednom skidala, drug me je naterao. Ja kažem: "ja јu da skinem ali ko će da me branii?". On kaže: "skinji, ne sme ti niko ništa". I ja uzmem zastavu. Jednom je bila televizija da snima kako palimo albansku zastavu.

Da li se nedaš da će sve biti dobro u životu ili se pribrojava lošeg?

Ja se ne bojam ničega, samo boga. Ja sam isla u Pećku Patrijaršiju sama, bez pratnje. Ja u Prištini idem sama u prodavnicu.

Jesi li optimista?

Ne znam šta to znači. (stidljivo)

Šta ti generalno misliš o Albancima?

O Albancima? Da dode samo 5 minuta. Što kaže Legija "samo jednom da upadne srpska čizma. Ništa drugo, dajte mi samo 5 minuta da dodem na Kosovo, nijedan Albanc posle 24 časa ne bi ostaо". Samo da dode srpska vojska ovde. Ima i dobrih Albanaca, valjda. Najviše se ovde na Kosovu u Metohiji švercuje. Sve. Droga i prostitucija, uglavnom preko Makedonije.

Kako bi volela da se vlast ponaša prema Srbima ovde na Kosovu?

Pa, jedino da se nade jedan zajednički jezik, da se Srbi i Albanci slože da bi se kao nekad živelo. Turska je držala 500 godina, a oper je bilo srpsko. Oper će i ostati srpsko. Ovde su majka devet Jugovića, Miloš Obilić, Car Lazar, i oper je srpsko. Jer ovo Kosovo, ono je puno kriji.

Na koji način onda zamišljaš sporazum?

Ovo je uvek bilo srpsko i uvek će ostati srpsko. Postepeno, oni nama sad donose robu ovde, hleb i sve. Ovi naši odlaze u njihove tržne centre u Prištini, kažu da je jeftino.

Intervju 03.

Recite nam nešto o sebi.

Roden sam u Dakovici 1964. godine. Moji roditelji nikad nisu odlazili sa Kosova, ovde su rođeni. U Dakovici sam odrastao i družio se pretežno, za razliku od većine mojih sugrađana, sa Albancima. To je zato što su moji izazovi bili mnogo veći, nego da živim onako limitiran i skockan u jednu srpsku ulicu.

Vaša sećanja na školovanje?

Bila je jedna Albanka, možda moja prva ljubav. Ne možda, nego najverovatnije jeste. Ta je ljubav počela držanjem za ruku i ništa više, možda par poljubaca, mada se ne sećam da je i roga bilo. Uslovno rečeno, neka auto-cenzura. Ti nemaš pravo na nju jer bi to unesrećilo kompletanu njenu familiju, a u velikoj meri i moju. Većina Srba je imala animoziter ali i strah da ne bude isprebijano, da ne bude isprovocirano.

Znači tada ste bili bliski sa Albancima?

I tada i sada. Mi smo u srednjoj školi duvali travu dok su u Beogradu isli za odraslima i trzali opuške. Đakovica je nekako avangardna. Novom Sadu i Beogradu će trebati godine da organizuju gej paradu. To je kod nas bilo svakodnevno. Kod tih Srba i Crnogoraca, vi imate 10 homoseksualaca, onako javnih.

Da se vratimo na ljubav. Kažeš da ni u ono vreme niste mogli biti u vezi sa Albankom?

Sećam se negodovanja mojih školskih drugara "sto ti govorиш na albanskom kada god se obraćaš Albancima". Ali neka prijateljstva još uvek traju. Ta druženja se ogledaju ne samo u ispijanju pića, pa plati ko ima, nego u kockanju, vraćanju kockarskih dugova, pozajmicama... Mi smo živili prilično agresivno i svakog od nas je nešto postigao u životu zbog te energije koja je gurala nekud. Ja danas zaradujem mnogo hiljad evra, radim legalne poslove, to su moje plate. Moji drugari imaju restorane po Prištini, Đakovici, Prizrenu. Učili smo drugare da jedu svinjinetu. Drugar Albanac se često ustručavao, pa ne prija mi, ima muku posle toga... Ali, u principu, svako od njih je ubrzo postao jako kvalitetan Srbin za stolom. Znači preuzimali su te neke tebjestre, kažu Albanci - običajne, da se za stolom piće, meze, loče, svada, vreda... (dolazi konobar i on naručuje piće na albanskom)

Mešoviti brakovi?

Kada su počela ova dešavanja, deca mešovitih brakova su bila mnogo ekstremnija. Moji drugari kojima su majke bile Albanke, a očevi Srbi, imali su mnogo izraženiju mržnju prema Albancima i obrnuto. Mešovitih brakova u Dakovici nije bilo puno, ali za one koje znam, oni se nisu rasipali. Ono što sam ja primetio, tamo gde je mešoviti brak sklopjen iz ljubavi, tamo je deci dozvoljeno da pribiju na oba jezika. U nekakvim malo radikalnijim, ruralnijim sredinama, kada se Srpkinja uđa, onda joj je strogo zabranjeno da se s decom razgovara na srpskom. Dešava se da Albanci sa kojima sam ja živeo u radio ne znaju ni jednu reč srpskog. A posle nekog druženja, on meni kaže: "Meni je majka Srpkinja". Pa kako ne znaš srpski?

Kakav je život u Severnoj Mitrovici?

U Severnoj Mitrovici, gde postoji kosovska policija, 30% od njih je korumpirano, hoštaleri i kriminalci. Nezainteresovana i možda još nemoćnija međunarodna policija u gradu gde se džoint kupuje za 80 dinara, u anarhiji, u balonu koji se samo pumpa neredita i incidentima. Zato mi je bitna ta komunikacija sa mojim sinom. On ima 14 godina, ali počinje sve više da me brine, ima jako loše društvo... Možda bih mogao... Po prvi put ozbiljno razmišljam da ženu i decu pošaljem sa Kosova. Međutim, ja znam da žena na to nekada neće pristati.

Vi sebe vidite ovde?

Ja sebe vidim ovde zato što jaz radujem. Sve to ima smisla jer žena čuva da bismo kupili nekretnine i obezbedili decu. Ne vidim budućnost za svoju decu ovde. Ovde pomirenja neće biti između srpske i albanske politike, iako su se Srbi i Albanci odavno pomirili. Vi možete sa beogradskim tablicama da odete gde hoćete na Kosovu. Vrolo je jednostavna poruka kosovskih Albanaca. Hajde braćo Srbi, hajde budite i vi Kosovari. Nismo se ni mi mnogo najeli od nezavisne države. Dobilja je samo naša vrhuška, naši partizani. Hoštaleri, (tihim glasom) Lako je živeti ovde. Nemam mržnju, pobedio sam je. Svako od nas, uhvatiti ga romantizam i nacionalizam, nekoga drži do kraja života, nekoga pusti nakon dva meseca.

Intervju 04.

Molimo te da nam se predstaviš.

Živim u Plementinu. Trenutno se bavim sa nekim organizacijama koje imaju tu neku tematiku da druge nacije vide ku Romi i za šta žive i da imaju ista prava kao i drugi. Oženjen sam Romkinjom i imam jednu čerkicu kojoj je dve godine i sedam meseci.

Gde si bio kada je počeo rat?

Bio sam kući. Sećam se noći kada je pala prva bomba. To je bio neki aerodrom u Prištini, Slatina se zove. Prve noći je bilo mračno, nestalo je struje, a najstariji brat je znao što se dešava. Izašli smo napolje i videli crvene oblake. Ja sam bio srčan kao dete! Noć, što je sad ovo, što se dešava? Ali kad sam se već u jednom trenutku okrenuo i video da moj brat, otac i majka plaču... Ne znam, ne mogu da opštem to, stvarno bilo je toliko stresno i nisam mogao to da podnesem. U tom trenutku sam želeo da se vratim barem nekih nedelju dana pre, da se nekako pripremim za to. Zapravo, najviše me je pogodilo kada je počeo rat, drugi dan, ja kao uezoo torbu i idem u školu. Mama mi kaže "Nemoy sine, ne ide se u školu. Vidi li se dešava". Kad sam već otišao tamо, škola je bila zatvorena i meni je bilo žao što ću izgubiti sve svoje drugare. Kad sam to ugledao, osećao sam se stvarno loše i nisam mogao da verujem. Mislio sam da nikad više neću ići u školu. To je ono što me je najviše, najviše pogodilo.

Reci nam nešto o kvalitetu života posle rata.

Taj 17. mart mislim da je daleko više uticao na mene, nego rat, bombardovanje koje se desilo. Porastao sam, bio sam malo više svestan. Tada sam prvi put video što stvarno znači rat. Bilo je prikazano na kosovskim televizijama kako se Srbi brane. To je bilo stvarno strašno, u jednom sekundu normalno sve, a u sledećem već čuješ da napadaju ovde. Napali su na sve strane i isterali su mnoge ljudе, mislim Srbe, Rome, Aškalije i Egipćane iz svojih rodnih mesta. To je bilo nešto stvarno neopisivo, ne možeš da zaboraviš to.

Kako ti vidiš budućnost Kosova?

Budućnost Kosova ne zavisi samo od jednog čoveka. Zavisi od svih nacija, od svih zajednica, da budem precizan pošto tamo dole se izražavamo prema zajednicama, ne nacijama - zajednica Srba, zajednica Roma, Aškalija i Albanaca. Ta komunikacija koja se nekako rodila, počela, ta sloboda govora. Naravno za sve treba polako vremena. Budućnost Kosova? Bilo kako bilo želim samo da bude mira. Stvarno želim da ostanemo tamo gde smo, u našim rodnim krajevima i da bude mira

Intervju 05.

Recite nam nešto o sebi.

Roden sam ovde, živim 30 godina na centralnom Kosovu. Dvadeset godina sam živeo na Kosovu Polju, a poslednjih 10 godina živim u drugom mestu, jednom srpskom selu. Stanujem. Više nemam kuću, odnosno imovinu, skoro nikakvu... Oženjen sam, imam klinca, studiram pravo. Mi smo poreklom sa ovih prostora. Supruga je iz Gračanice, sin je rođen ovde, na Kosovu, ja takode, u Prištini. Mi smo domoroci, starosedeci ili kako se već to kaže.

Završetak srednje škole u jeku bombardovanja?

27. marta nismo isli u školu, kao ni ostatak zemlje u tom trenutku. Ja sam bio pun nekog elana i nekih razmišljanja o budućnosti, o svetu. U tom trenutku je sve bilo nadoljav ruke. Bilo je lako i jednostravno... Ono čega se sećam i što mi je najviše falilo tokom bombardovanja bilo je društvo, pošto mi je bila odlična ekipa u srednjoj školi. Dobro smo se družili i onda je bilo pitanje gde ćemo, kako ćemo da se vidamo. Mi smo se u tokom bombardovanja vidali. Padaju bombe a mi odemo u školu. Ulazimo u učionice, u nekim učionicama su bili popucali zidovi, stakla, prozori... Međutim, niko nije ni prepostavio šta će da se desi. Moglo je da se vidi po ljudima, vojnim licima koji su polako počeli da beže. Mada, kažem opet, onako mladi i ludi, niko nije ni verovao u te neke stvari. Čak se sećam 12. juna, kada je ujutru povlačena srpske vojske i policije, u jeku ulaska KFOR-a na Kosovo, kada su se Albanci odjednom pojavili niotkuda, a mi u Prištini otišli da upisujemo fakultet. Misili smo, bar sam ja tako iskreno mislio, da ako budem upisao fakultet, da će da ostane tako jeste, da neće da se dogodi ono što se desilo kasnije. Totalno neodgovorno, ludo. Bilo je kidnapovanje, bilo je ubistva, bilo je svega i svæđa, to je bila opština ludnica. Prodali smo kuću pošto smo ostali sami. Ceo komšiluk se iselio, mislim stvarno jezivo... Izuzetno neprijatna situacija. Stvarno je bilo nemoguće, komšije su otišle glamov bez obzira. Komšija iznad mene je bio kidnapovan, odmah tog dana, 10. juna, pa je onda otac uspeo da ga izvuče nekako. Hvala bogu da je uspeo.

Moralni ste da prodate kuću?

Da, bilo je stalno nekih pritisaka. Situacija je bila takva kakva je bila, gorele su kuće i za vreme rata i posle rata. Sa leve strane inače su bili kumovi moji, i oni su otišli, sa desne strane komšija koji je otišao odmah na početku. Iza, te komšije, što im je sin bio kidnapovan, oni su zbrisali glamov bez obzira. Da ne pričam o tome da uposte nije bilo strije. Bilo je isključenja po 16, sati dnevno. Kada padne mrak, totalni mrak, ne znaš gde idesi. Srpske prodavnice ne rade... Sećam se jednom da sam otišao kod ujaka i uzeo neke kasete da gledam, jer što da radiš drugo u toj situaciji? Televizijski signala nije bilo pošto su te repertoare odmah porušili ovi iz KFOR-a kad su došli i onda jedan lik Albanac koji radi u perionici automobila ili tako nešto, kaže meni: "Hej ti! Nemoj da sam te video više da prolazi ovuđa". Bio sam u stanju da ga onim kasetama odvalim bez razmišljanja što će da bude. Najviše zbog toga su moji roditelji insistirali da ne budem tu, kada se sve to bude dešavalo. Kasnije smo prodali kuću, vrlo nevoljnovo, naravno, i onda smo otišli u obližnje selo Ljubare, koje vazdušnom linijom nije udaljeno više od kilometara. Prođem pored kuće u kojoj sam živeo, ali ne znam, nekako sam se isključio, kao da nikada nisam živeo tu... Ali sve mi se vraća kasnije u snovima. Evo 10 godina koliko živim u ovom kući sada že živim, nikada nisam sanjao da mi se bilo što dešava u toj kući, već uvek mi se dešava tamo... Sanjam kako idem kod drugara koji nikada nisu tu, ne znam zašto, otišli su negde, pa onda sanjam to društvo iz srednje škole.

Kakav je bio osećaj napustiti Kosovo za vreme rata i otići u Srbiju?

Trudio sam se da pratim sve što se dešava ovde. Čitao novine, gledao TV, čuo se non-stop sa mojima. Tu i tamo sam načuo da je bačena bomba, ovađ ubijen, onaj nestao... Ljudi u centralnoj Srbiji su počeli polako da se vraćaju normalnom životu, ali meni jednostavno nije bilo to to. Stalno si u nekom neznanju, u nekom iščekivanju, ali onda sam počeo polako da se privikavam na celu situaciju. Recimo da je prava sreća što su sva ova srpska mesta povezana putevima. Nismo morali tada da idem glavnim putevima, izbegavali smo nevolje koliko je to moguće. Albanci su izbegivali sporedne puteve, mi smo izbegivali glavne, tako da smo bili na distanci, a sada ostalo je istorija kako su te tenzije polako padale i kako je već danas drugačije, mora da se kaže. Mada, i danas, iskreno, osećam tu neku tenziju, nije mi prijatno, bez obzira koliko god puta otišao do nekog super-marketa. Mislim, kada ti ne možeš da priča svojim jezikom onako na glas. U red je da ja sada hoću da vičem tamo, ali ne, čak i ovako normalna konverzacija... Imate one ponude, kau u svim super-marketima, ti samo klinime glamov i produžiš dalje. Mada, situacija je znatno bolja nego što je bila ranije. Verujem da su se ljudi više okreplili ekonomijom i tim nekim egzistencijalnim pitanjima nego nacionalističkim. E sada, koliko će to da traje, pitanje je, pošto je nezaposlenost i medu Srbima i medu Albancima, ogromna. Onaj ko je imao sreću, radi u nekoj javnoj instituciji, svi ostali moraju da se snalaze na različite načine.

Škola, pre rata?

Do četvrtog razreda smo isli sa Albancima zajedno, to je do '89. godine. Znam da je tada bilo sporadičnih sukoba, tada je bio onaj čeveni Ustav Srbije koji je ukinuo autonomiju na Kosovu koja je data '74. i onda znam da su svi Albanci jednostavno napustili srpske škole. Nadalje nismo razmišljali o tim stvarima, sve do '98. kada je počelo da se priča. I onda se sećam, '98, to je bio jedan veliki protest Srba u Prištini, kada se skupila masa ljudi, verujem da je bilo preko sto hiljad ljudi, koji su protestovali zbog svega toga. Mislim, okej, bili smo instrumentizovani, mada smo verovali da radimo pravu stvar. Znam da je bilo u jednom trenutku da smo i kremljili, nas 20-ak iz škole. Trebali smo da odemo do jedne zgrade u Prištini, da uzmemo transparente i to je bilo spontano i neorganizovano, imali smo 2 zastave. Stigli smo do grada i onda smo počeli da vičemo parole: "Kosovo je Srbija", "Ne damo Kosovo". Prilično jezivo, pošto je to odvanzjalo između zgrada, a dalje negde, recimo 2 km odatle Albanci su imali svoj protest, to je bio čeveni njihov protest - pingvinov hod, 2 koraka napred, jedan nazad ili obratno, nebitno. Policijaca je bilo tu i tamo, na svakom čošku po jedan. Kada su nas vidieli onako rekli su: "Pa da li ste vi normalni, gde ćete? Znate li šta se dešava tamo? Ako ih isprovocirate, biće haos". Međutim, opet, mi onako mladi, ludi, idemo stazom, u jednom trenutku nas vide reporteri, totalno nezainteresovani za nas, stranci i počnemo da vičemo: "Hej, snimajte nas". I oni počnu da nas snimaju, panduri kada su nas vidi, druga ekipa, počnju da nas prate kolima, mi prolazimo pored Grand hotela. Mi vičemo u bunilu, verovali smo u neki viši cilj. Obišli smo grad, masa ljudi... nikada više Srbia nisam video na jednom mestu. Stigao sam kući i u tom trenutku na BK televiziju, ja da drugarom u krupnom planu. Onda smo bili i na SKY-u, na CNN-u i tako sam ja ušao u svet medija.

Supruga je Srpkinja, a da li si ti imao prilike da se zabavljaš sa Albankom?

Ne. Ali kažu da je isto! (smeh) Nisam, zato što je ta odvojenost prilično velika. Po Prištini je bilo toga u nekim krugovima - metalским, pankerskim krugovima. To je više bilo na noć-dve, nego što je imalo neku težinu.

Kako se živeli u periodu do rata?

Mi Srbi smo bili povlačeni u mnogo čemu. Bilo je posla i za Srbe i Albance. Ako si hteo da kupiš patike ili farmerke ulazio si u butike bez razmišljanja da li je vlasnik Srbin, Albane ili Pakistanac. Meni je bilo bitno da nadjenem to što sam hteo, da platim što jeftinije. Za neke stvari treba ostanak. Srbe je nam gleda kroz prste, jer stvarno smo bili onaku u nekom medijskom mraku. Imali smo prvi i drugi kanal, onda je kasnije uletio i onaj treći, čeveni. Znači, od informacija smo mogli da dobijemo samo ono što nam zvanična televizija servira. Nije bilo drugaćeg mišljenja, drugih lokalnih stanica, kao u Beogradu, gde će da nam kažu - "Ej ljudi, slijate tamo gde ne treba".

Da li ti viđiš svoju budućnost na Kosovu?

Pa, kako kad... Uglavnom ne, mada se trudim da ne idem toliko daleko. Ali, uglavnom ne. Kada mislim o svojoj budućnosti na Kosovu, to je uglavnom na par meseci ili na godinu dana. Maštam o nekoj kućici tamo negde gde je mirno. Maštam o kućici, onako, o jednoj bioskopskoj salici, sa LCD televizorom i mnogo moćnijim računaram! (smeh) Mada, ne znam da li ja imam taj teret, da li će i oni imati istih ovakvih problema? Hajde da mi sada rešimo ovo, a onda sutra da živimo negde druge.

Intervju 06.

Možete li za početak da se predstavite?

Imam 32 godine, iz Dobrotina sam. To je srpsko selo gde živi oko 1200, 1300 Srba. Roden sam u Lipjanu, to je mali gradić gde je nekada živelo 98% Srba, na žalost danas živi oko 300. Ljudi su prodali svoje kuće i svoja imanja.

Da li ste imali neku veliku ljubav u tom periodu života?

Odmah posle srednje škole. Ja sam bio upucan i ležao u bolnici, na ortopediji. Tu je bila jedna medicinska sestra, slatka, čiji sam bio najmlađi pacijent u bolnici u Prištini. Mi se tu zblizili i bili zajedno dok sam ja ležao u bolnici i spavali zajedno, 21 dan. Meni nogu bila u gipsu i ja sam bio sa njom. Ja sam bio upucan u nogu. Odmah prvo g dana posle operacije, ona je došla mene da obide, i uzela da radi noćnu smenu. Ja nisam znao, ja sam mislio da je Srpskinja, prvi put. Međutim, pričalo se o tome. Rekli su mi kasnije da je Šiptarka. Prekinuli smo vezu tako što sam izšao iz bolnice. Isao sam posle još par puta kod doktora na kontrolu, a u stvari išao zbog nje. Tajno smo se nalazili u hodniku, u sobi u kojoj su pacijenti, 10-15 minuta i beži. Dosadno je postalo.

Kada bismo poslednjih nekoliko decenija podelili na 3 perioda: pre Miloševića, za vreme i posle, uporedite vaš životni standard u tim periodima. Kakvi su bili uslovi za rad, na primer?

Vidi, da nije bilo Miloševića ne bi se ni jedan Srbin zaposlio. Albanci su radili. Srbi nisu mogli da rade čak ni u rudniku. Moj čale je bio vozač u rudniku. Imao je skromnu platu. Brat nigde nije radio. E onda kad je Milošević stupio na vlast, tada su počeli Albanci da napuštaju svoja radna mesta, Srbi su počinjali da rade.

Šta je vas zadržalo na Kosovu?

Neka nada da će naći posao kod stranaca, pare najviše. Meni tata prima penziju oko 30.000 dinara, majka nikad nije radila i prima 50 evra od Kosovske institucije, brat radi u opštini, snajka isto. To je Opština Gračanica koja se finansira od Vlade Kosova. Ja ih zezam kako ih plaća Hašim Tači. Nju briga. Ona još prima i minimalac iz Srbije. Dobijaju minimalac iz Srbije i dobijaju drugu platu od Vlade Kosova. Da, oni imaju dve plate.

Kakvo je vaše mišljenje o Albancima?

Znaš kako, dosta mojih rođaka je stradalo. Albanci imaju svoj cilj a to je nezavisno Kosovo, a ja to ne mogu. Da uzmem njihov pasos i ličnu kartu, ne mogu. Ali u drugu ruku, Srbi su halapljivi. Ponekad će te pre iznevertiti Srbin nego Albanc. Ja se zato čuvam od prijatelja a ne od neprijatelja. Ja se šišam kod Albanca, popijemo kafu ponekad. Ja trgujem u šiptarski butik. On meni da i popust. Ja sam ih upoznao tek posle rata i oni su sasvim OK, samo što imaju taj svoj cilj - nezavisno Kosovo. O tome sa njima ne pričam, mada ima sa kim se salim. Mada kažem, kad su ekonomija i trgovina, tu je saradnja potputna.

Šta vi mislite, kakva budućnost predstoji Kosovu?

Srbija neće hteti još dugo da nas plača. Pitanje je dana kada će nas otkačiti. Brzo ćemo svi morati odatvad da se selimo. Ja imam neku zemlju i kažem mojima da je prodamo. Moj čale je htio da proda kuću za 2 miliona evra. Eeee, znaš ti koliko je to para! I svi misle da će doći neko vreme, srpsko. Nema bre, ovde je nama karijera završena. Mene ne zanima. Ja ču da prodan. Neću ceo život biti direktor. Samo da dode adekvatan kupac. Mene ne zanima ko su oni i šta su. Voleo bih da odem u Španiju. Mada i Italiju obožavam. Ma znao bre šta je inostranstvo za mene. Srbija! Gde sam ja išao? Nigde! Ajde da kažem i Crna Gora. Mene kad neko pita gde si bio ja kažem u Srbiji i u Crnojgori. Još? Može da bude i Vojvodina u pitanju. Pitanje je dana kada će se i ona otcepiti.

Intervju 07.

Počnimo od toga gde si rodeni?

Živim u Čaglavici, ali sam rodjen u Kosovskoj Mitrovici, ali nikada nisam tamo živeo. Tako da sam odrastao u Čaglavici, to je malo mesto pored Prištine. Živeo sam tamo sve vreme sa kratkom pauzom od 1999-2002. godine, rada sam bio u Kragujevcu. Tamo sam završio osnovnu školu, pa sam se opet vratio ovde na Kosovo i završio srednju. Sada studiram engleski jezik i književnost ovde.

Kada si shvatio da želiš nešto da uradiš kako ne bi imao taj uobičajeni serijski život?

Bio je period sredinom 2003. kada nismo imali u selu struke mesec i po dana uopšt. To je bilo po svim televizijama tada... Nama je bilo bezveze i dosadno, život nam se sveo na to da idemo u školu, posle toga vratča se iz škole. Pošto rano ujutru idemo, prespaš celo popodne. I onda šta, uveče nema struje, nema nikakvih zanimacija... I mi smo došli na ideju da skupimo neku grupu ljudi, da se učimo pozorišnom umetnosti, da spremamo neke predstave. U početku uopšte nismo planirali da to ide na neki viši nivo. To je bilo - hajde da se organizujemo, vežbamo, pa neka bude na kraju i u rangu ovih školskih priedbi. Ali vremenom smo okupili dosta ljudi.

Kakva su tvoga sećanja na detinjstvo?

Znaš, nisam ja imao puno dodira sa tom situacijom pre, nego kasnije. Ja sam bio tek 5. razred osnovne kada je počelo bombardovanje. Primećivao sam jedino te sitne stvari. Na primer, kod nas je uvek bilo takvo pravilo, iako je selo na petek kilometra bilo od grada, ja kao klinac, mogao sam jedino da roditeljima da odem da grada, ako trebam nešto da kupujem. Ali je standardno bilo - svuda pazи šta pricaš. Kao, svuda ima mnogo Šiptara... tako ih zovu... Sada sam naučio sebe da govorim "Albanci". Takav je nekako bio odnos između etničkih zajednica. Svake nesto skriva... A '98 je dosta bilo zeznuto... Tada su bili teroristički napadi, bila su popularna kidnapovanja. Ljudi tada nisu slobodno išli po Prištini u kasne sate. Kada je trebalo neki šoping da se obavi, sve se radilo preko dana. Dok recimo sad... Dobro, ja možda zato što znam engleski mogu svuda slobodno da se krećem... Mogu čak u deset uveče da izadem u Prištini. Ali to se ne dešava toliko često, iz prostog razloga, ne zato što imam neku bojaznost da odem tamo, već nemam društvo tamo. Mogu lažno da se pravim neki Englez, Skot, šta već... pa će me provoliti na akcentu. Illi da budem neki drugi internacionalac, tipa Hrvat, Bošnjak, to sad ovde super prolazi! (smeh) I kod devojaka koje su Albanke, mnogo bolje prolazi ako si Bošnjak ili Hrvat... Ako si Srbin, to je odmah drugačija situacija, bez obzira na tvoje ponašanje. Ali verujem da je tako i obrnuto.

Kako je tada izgledalo druženje?

Tada je bilo najbolje druženje! Nakon bombardovanja dolazi KFOR i UN. Sve je to nekakvu drugačiju notu dobilo... situacija je bila sve gora i gora. Pa su se onda i ljudi naglo iselili. A moje selo je baš kod puta koji je magistrala Skoplje-Priština, i onda svi usput koji su isli gore sa Srbiju morali su tim putem da prodru. Na primer, Izbeglice iz Uroševca, oni su svi tuda prolazili, i ta slika mi je ostala zapćaćena, kada su kamioni, traktori prevozili ljudi... a mi smo ostali i dalje. Pristup Prištini u tom trenutku nije postojao. Pošto su vojnici KFOR-a u tom trenutku bili toliko pogubljeni da oni ne znaju gde su došli, šta treba da rade... Čak smo imali neke iskrene razgovore sa KFOR-om gde su oni nama rekli da su došli ovde zato što su čuli Srbi kolju, grizu, vade oči... Nije im uopštite bila primarna stvar zaštiti ljudi kao ljudi, nego zaštiti ljudi od Srba. To je mnogo vojnika KFOR-a reklo...

Kakvo je tvoje mišljenje o Albancima kao narodu?

Ispričao sam ti o samom konfliktu, i kako je to sve bilo. E sada ako pričamo o civilnom društvu... Imam dobru sliku o Albancima. Albance sam upoznao u tim peace kampovima, onako da ih detaljno upoznaš kao ljudе i ne kao drugu etničku grupu i kako god. Jer, kad sa nekim provedeš 10-15 dana, maska se skida na 3 dana ili posle prvog pjianstva. Uvek sam težio ka tome da pre upoznam ljudе nego etničke grupe.

Da li misliš da će se Kosovo možda podeliti?

Ljudi su još uvek podeljeni. Ali u biznisu saraduju, među poslovnim partnerima niko ne gleda ko je šta nego gde ima novca. Ima nade da će ovde biti super, ima nade ako hoćeš lepo da se organizuješ možd stosa i da zaradiš, samo ljudi da se nauče da je posao ono što treba da odradiš a ne koliko ti smena traje. Sad su regulisali i struju, ima struje. Problem je još uvek voda ima je samo par sati dnevno u mom selu.

Šta se tiče papira, da li ti možeš da putuješ? Da li si putovao uopšt?

Ja i dalje imam srpsku ličnu kartu, vozačku dozvolu i jugoslovenski pasoš. Nisam uspeo to još uvek da sredim iako po Srbiji kruže priče da možeš da je dobijes samo ako tražiš, ali nije to baš tako. (smeh) Nama su kosovska dokumenta potrebna jer evo, na primer, ja uskoro neću moći da primim platu. Recimo ja ovaj lokal hoću da radim, hoću da plaćam poreze, sva smo dokumenta privajali ali je problem jer mi treba kosovska lična karta da bi mogao da registrujem biznis. Na svu sreću moj stariji brat ima UNMIK-ovu dokumentaciju i sa tim smo mogli. Ja recimo ne mogu da primim platu, nemaju ljudi gde porez da mi uplate ako nemam kosovske dokumente. To su po meni mnogo veći problemi od svega ostalog, kao i bezbednost naravno.

Šta je u tebi 2004. godine prevagnulo da ostaneš?

Rešio sam da se borim protiv toga šta nam se nameće, a i živeo sam tri godine u centralnoj Srbiji i nije mi baš ni tamo bilo ništa mnogo bolje. Gore mi psuju majku šiptarsku, a ovde srpsku. Gore u Kragujevcu sam imao baš dosta cimanja zato što sam s Kosova. Mada, razumem i te ljudе, i tako se živi loše i onda dode neko sa Kosova ko je prodao svoju imovinu i dode kao izbeglica sa milionima.

Intervju 08.

Kakve su Vam uspomene na period detinjstva?

Sazrevanje i detinjstvo na Kosovu je uvek bilo stresno ... Jedno od mojih najranijih iskustava je to da smo od malih nogu znali da živimo sa drugom decom koja su ista kao mi, ali koja su nešto drugačija i različitija od nas. I uvek sam se pitao zbog čega su deca drugačija od nas, kad su deca – deca. Ali vremenom sam saznao to. Različitija su od naše dece po jeziku, po veri, a ponekad i po ponašanju. Isao sam u školu "Vuk Karadžić" u Gnjilanu gde je bilo četiri odjeljenja u kojima su pohadali nastavu Srbi, Romi i muslimani. A bilo je 28 odjeljenja na istoj godini koja su pohadili Albanci. Devet godina sam učio albanski jezik, kao nematernji jezik, što mi je jako drago i žao mi je što sam ga zaboravio. Jer, dok sam živeo na Kosovu, čak sam ga dobro govorio i razumevao, ali vremenom, kako sam otisao da živim i radim u Beogradu, to je iščelelo. Eto to su neke stvari koje su za mene tada bile fascinante da na jednu godinu ima rolik broj albanskih odjeljenja a toliko malo boj srpskih odjeljenja. To se vremenom, naravno, smanjivalo...

Da li ste se družili sa decom albanske nacionalnosti?

Naravno da jesam. Govorim o periodu 1974-84. Znači taj neki period od nekih desetak godina, kada sam ja počeo da spoznajem svet oko sebe. U mojoj ulici sam imao drugare koji su Albanci, sa kojima sam se družio, igrao fudbal... tako neke dečije bezazlene igre. I nikada to meni nije predstavljalo problem, kao, oni su Albanci i ja neću da se družim sa njima. Ali vremenom je to počelo da se odvaja. Naročito posle 80-tih godina, kada je otisao naš "veliki voda". Ali, odnosu su uvek bili nategnuti. Uvek je postojala doza rezerve... Ja sam '85 otisao u vojsku u Novi Sad. Za mene je Novi Sad bio otkrivenje, jer sam na ulicama Novog Sada tada mogao da čujem desetak jezika, da vidim desetak različitih crkava, da vidim različite kulture... tako da je to u tim mojim ranim godinama jako pozitivno uticalo na mój razmišljanje uoči sa različitim ljudima, koji su isti ljudi ali su različite vere. 1986. godine sam došao na studije književnosti u Prištino. I prvi moj sok je bio, a to sam već iskustvo imao u Gnjilanu - podvojenos na korzu! Tada je bilo aktuelno da ljudi izlaze na korzo. Da šetaju preveče, kada se dan smri, ljudi se dotoraju, izduzda se vide, i onda se šetaju. S jedne strane Albanci, s druge strane Srbi. Onda, svako ima svoj kafic. Albanci su odlazili u svoje kafane i kafiće, mi smo odlazili u svoje. I tada sam shvatio da jedna takva atmosfera neće dugi portretati. Naravno, to se i pokazalo '88 kada je Slobodan Milošević došao na vlast, pa se to pokazalo i '89 kada su Albanci "svojevoljno" napustili ogromne firme i preuzeća. Naravno, pod nečijom direktivom. Da li je to tadašnja albanska vlada u egzilu naredila ili da li je to naredio neko odavde, ja to ne znam...

Da li se sećate perioda stare Jugoslavije, da li su ipak postojala neka trivenja među narodima?

Naravno da su postojala ta trivenja, ali tadašnja komunistička partija Jugoslavije je sve to veštoto prikrivala. Pojedini narodi, koji do pre 2. Svetskog Rata nisu imali nikakav intelektualni pokret su vremenom dobili svoje univerzitete, dobili su svoje škole, svoje doktore nauka, dobili su svoje lidere. I onda su shvatili da tu leži njihova šansa i njihovi večiti istorijski snovi o stvaranju nekih svojih državica, teritorija...

Kakvi su bili Vaši snovi kada ste bili mali?

Kad sam izšao iz vojske '86, nisam ni sanjao da ću ponovo morati da oblačim nekakvu uniformu ili da će me neko uopšte pozivati da ja uzimam ponovo to oružje u ruke. I to je ono što je stvorilo sve moje snove! Moji snovi su u poslednjih 20 godina veoma fleksibilni - od danas do sutra! Snova više nemamo zato što smo 20 i više godina, uljuljkivani da živimo kao da rata neće biti nikada - a da se spremamo da će rat biti već sutra! E to je ono što smo mi imali kao svakodnevnu dozu droge na kojoj živimo. Više smo imali straha, a kad snove zamene strahovi, onda je to strašna stvar!

Kako je bilo materijalno stanje Srba na Kosovu i kakvi su bili uslovi za rad 1999. godine?

Albanci su '89 dobrovoljno, svojevoljno, ponavljaju bez ikakvog pritiska, napustili firme. Na ta mesta su došli Srbi. Onda je Sloba rekao da će svuda zaposliti Srbe. Da li je on znao da piše, čita, da li je imao jednu nogu ili bez oka, to nije bitno. To je bilo fatalno za Albance tada ali se kasnije ispostavilo vremenom da je to bilo fatalnije za Srbe jer nakon 10, 15 godina vi imate sada sasvim obrнутu situaciju.

Kada bismo podelili vreme na pre Miloševića, za vreme i posle, uporedite kome je kada bilo bolje.

Za vreme Miloševića, Albanci su bili uskraćeni za mnoge stvari a posle Miloševića smo mi ostali uskraćeni. Srbi su ovde sad postali bukvano proganjene zveri. Pravo i zakon na Kosovu nisu identični za jednog Albanca i za jednog Srbinu. Srbi su saterani u getoe, saterani u ruralne sredine gde prostro vegetiraju. Srbi nemaju ni jedan grad pod svojom kontrolom, niti mogu slobodno da šetaju, da rade, da se razvijaju i to je taj efekat bumeranga koji smo doživeli. Imao sam drugaricu čiji je tata bio milioner pa je redovno dolazio ovde, ona nam je šapatom uvek govorila "eji, nešto se dešava u Prištini, Albanci demonstriraju, pobiće nas". I za ovih 45 godina mog životu, ja sam doživeo hiljade krvavih petaka, sve najave. Od straha ljudi počnu da šapuju kako će nas ovog četvrtka svi Šiptari poklati, da će to biti krvavi četvrtak, krvavi petak, pa će krenuti da nas siluju, sekru, i to se stvarno i desilo ovih zadnjih 10 godina. Mnogo je ljudi stradalo, mnogo je ljudi nestalo.

Kako je izgledao ponovni kontakt sa Albancima te 2005. i 2006.?

Pri kontakt sa Albancem, nakon svih tih dešavanja, bio je sa čovekom iz moje struke. Slučajno sam preko jednog drugara koji je Slovenac iz Kanade došao u kontakt sa čovekom koji je dramski pisac. Ja sam da tada, kao čovek koji je bio u tim umetničkim delatnostima, bio u senči, jer iz prostog razloga, u pozorištu i bioskope nisam mogao da idem, sve ono što je meni bilo neka duševna i duhovna hrana. I čovek mi je ispričao da poznaje jednog Albanca koji radi u pozorištu i koji bi voleo da napravimo jedan projekat, jednu predstavu o ljudima koji su kidnapovani. Ja sam pristao jer sam na neki način želeo da prekinem to čutanje i odobravanje onoga što se dešava. Kada mi je ispričao svoju ideju, ja sam obrećuće privratio da se nademo i dogovorimo. Taj jedan detalj nikada neću zaboraviti. On je kao mlad čovek, to je bilo pre 6 godina, živeo u jednom malom stanu u centru Prištine i imao je gitaru. Ja sam uzeo tu gitaru u ruke i odsvirao sam "Balkan" od Đorđija Šutlića. On je ustao i rekao "Ćuti! Nemoj da moje komisije čuju srpsku pesmu ovde". Ja sam mu rekao "Pa to nije srpska pesma, to je Hrvat napravio". To nikada neću zaboraviti. Onda sam odlazio gitaru i nastavili smo da se bavimo pisanjem. Ja sam kod njega primetio tu hladnokrvnost. Albanci nisu hladnokrvni narod, oni su veoma topao i plemeniti narod, a kada primete da je on hladan, znajte da on ili ne pozajme dovoljno Srbe ili ne želi da ih upozna. Vremenom se to iskristalizalo jer smo shvatili da smo ljudi koji su svesni da se bave stvarima koje su bitne za nas. Plod tog našeg susreta je nekoliko zajedničkih predstava, čak i jedna knjiga koju smo zajedno napisali.

Intervju 09.

U osnovnoj školi mi smo bili jedan srpski razred sa sedam albanskih razreda u istoj školi. Moja sećanja na osnovnu školu su bile tuče, neravnopravne tuče, i to je bilo na nacionalnoj osnovi bez izrazite nacionalne mržnje. To je išlo po "difolcu". Ja sam rođen u konfliktu, ja ne znam šta je normalno. Ne znam šta je normalno, ako nije konflikt kad ne palimo jedni drugima kuće ali se mržimo.

Je li znaš ko je Faruk Begolić?

Znam ko je. Čekaj, da li je on neko vreme bio direktor pozorišta? Znam ga iz perioda glume onda dok je bio čelav, glumio nekog mafijaša. Znam ga sa tih nekih albanskih posteru 1999. godine. Sad nisam siguran da li je on bio direktor pozorišta u periodu posle 1999. godine, sa kojim je jasno imao ispisani naziv "Adem Jašari" i zabranjen ulaz Srbinu. E ako je to taj čovek, a možda jeste, ne poštujem ga kao menadžera jedne javne institucije. Kao glumca osrednji, baš ne znam, osrednji, ništa posebno, ali eto on je jedan od tri najpoznatija albanska glumca.

Kada je počelo bombardovanje bio sam u Prištini.

Da li si bio ikad u bliskim odnosima sa nekim od Albanaca?

Prijateljske odnose nisam imao. Prijateljstvo je nešto iskreno i trajno a ja nisam imao iskreno i trajno ni sa kim od njih. Radio sam i isao na pivo, ali se razgovor svodio samo na priču o kolima, ribama i ne znam o čemu, a to nije iskren odnos. Jedino da se lažemo, da hoćemo.

Šta bi rekao o osobinama Albanaca?

Ne mogu da kažem ni da poštujem niti da mržim tu osobinu, ali to je tako, ta njihova solidarnost. Ja bih to nazvao drugačije, jednoumlje. To je nešto što istovremeno poštujem i smeta mi. Sad, možda bih ja voleo da su Srbi solidarniji, da se ponašaju mnogo solidarnije nego što se ponašaju trenutno.

Šta misliš, da li će biti pomirenja između ove dve zajednice na Kosovu?

Pomirenje u smislu međusobnog poverenja i prihvatanja različitosti, prihvatanja jednih kao takve jedinke, ne vidim. Jedino da se lažemo.

Kako vidiš budućnost ovog prostora?

Budućnost crnu, crnu kao što i jeste, kako što je i bila, takva će i dalje biti - crna.

Intervju 10.

Ja stvarno, stvarno nikad nikakav problem nisam imao. Toliko su me voleli drugovi i danas se čujemo i družimo se. Nekad i ne mogu a nekad i mogu, odem i vidim se sa njima, ali mnogo mnogo uspomena imam i to je ono nešto najlepše što bi se reklo. Nikad nikakav problem nisam imao.

Da li je ovaj sukob promenio išta?

Kako nije, promenio je mnogo toga. Sve ono što smo mi u poljoprivredi radili kući mogli smo da prodamo. Sad i ne možem. Mi smo živeli od toga, radili su i čale i majka, ali mnogo bolje i mnogo normalnije se moglo raditi i živeti pre sukoba što je i normalno.

Jesi li bio blizak sa nekim Albancem?

Nisam. Mi se iz Čaglavice nisam mешali, nisam imali kontakt sa njima. Kao narod, nezgodni su ti Albanci...

Šta kod Albanaca poštujes a šta te odbija?

Sad je trenutno bolje, sad ti možeš da odes u Prištini. Ja ne pamtim da je bio neki incident zadnje dve godine

Intervju 11.

Sećam se vrlo dobro prvog školskog dana. Bilo nas je oko pedesetoro dece u razredu i sećam se da sam sedela u klupi sa još četiri druge devojčice. Znam da je jedna govorila sve vreme, druga je govorila i gurala se, i mene su puno nervirale. Razočarala sam se i nisam htela ići u školu. U to vreme, 1988-1989. godine, često je bilo demonstracija. Mi nismo prekidali nastavu. Pre nego što bi izazili iz kuće, roditelji bi nam govorili: "Pazite se, ima demonstracija!". Ili: "Ako osete kakav čudan miris u školi, nešto kao karanfil, odmah uzmitte tašne i izadite". Znači, bilo je trovanja albanske dece.

Kad si shvatila da si ti Albanka a oni Srbij?

U julu, 1990. godine.

Kako si to shvatila?

Shvatila sam otprikljiko dana nakon što su izbacili moje roditelje s posla. Dobila sam stroga naredenja od moje porodice: "Od sad pa na dalje, ti se nećeš družiti sa onim srpskim prijateljicama!" (smejući se) U osnovnoj školi bilo je i srpskih razreda, iako ih je bilo malo. Čini mi se da sam bila u trećem razredu kada su odvojili školu "Dardania", podigli su zid u sredini, veći deo, i najbolji, gde je bila sala profesora, sala fiskulture itd. ostavili su Srbinima, koji su bili u dva-tri razreda, dok su najgori deo ostavili Albancima, koji su bili većina. Tolkiko je bila prenatrpana škola, da je trebalo da hodnik podele daskama, da bi stvorili nove učionice gde bi mogli stati svi. Bilo je i fizičkih konflikata, bacalo se kamene, ili su se tukli... Apsurdno je da se deca tuku na nacionalnoj bazi... To već govoril koliko su opakili bili roditelji... Celo moje detinjstvo je bilo puno demonstracija. Živeti i rasti u to vreme znači biti deo celog tog pokreta, kakav god da je bio. U to vreme se zvao "Mirovni Pokret", danas se to zove drugačije, ali ja sam bila deo toga, živila sam tu, videla sam, prolazila sam kroz gužvu da bi negde otišla, ili sam prosto ulazila u gužvu da bi videla što se dešava...

Da li se sećaš prvog dana bombardovanja?

Sećam se vrlo dobro, u detaljima. Bio je to lep dan (hahah...), sunčan. Od 20. marta, počelo se govoriti da će biti bombardovanja, "NATO će udariti!". A kad udari! Niko nije verovao da se to stvarno dešava. Srela sam se sa nekim ljudima, društvom i onda sam otišla kući. Videla sam da se moji kući snabdevaju namirnicama. Odjednom je atmosfera u kući postala svečana. Mama je pripremila svečanu večeru, kao za Novu godinu. Sto je bio postavljen i televizor uključen. Tata, kao italofon, pratilo je program Italije i prevodio. Prvi se avion uzdigao iz Avijana. Bojali smo se od svega i svačega! U mojoj zgradi je bilo Srba koji su u obukli u uniformu na početku NATO bombardovanja. Te komšije koje su nam do juče govorili, čak na albanskom, obukli su se u uniformu. Normalno je bilo što smo se plasili, ne znali da li postoji neko ko se nije plasio. Prvog aprila, u "Lakritsne", počeli su da izbacuju ljude iz zgrada. I mi smo se spremili i sami izašli prema Makedoniji. Bilo nas je puno u automobilu, sedeli smo na više krila. Put je bio veoma dugačak ... Nekoliko puta nas je zaustavila policija, ali nisu pravili puno problema. Bilo je puno automobila i kad smo stigli u Kačanik, zaustavili smo se jer je bila kolona. Mislimo smo da ćemo ostati pola sata, jedan sat, ili dva-tri sata najviše. Ali smo tu ostali tri noći. Bilo je puno dezinformacija. Situacija je bila strašna.

(Posle povratka)

Kako ti se činila Priština u to vreme?

Strašno! Nikad gore!

Možeš li mi reći zašto?

Bila je totalna anarhija!

Da li si imala nekog druga, drugaricu iz srpske zajednice ili nekog koga si znala, posle 1999. godine?

Posle 1999. do 2002-2003. godine, vidala sam one koji su ostali u Prištini, pozdravljala ih i to je sve. Srbi i Albanci su negde na Kosovu živeli zajedno, a negde ništa. Postoje nekoliko modela zajedničkog života. Bilo je mesta gde nije bilo uopšte Albanaca i mesta gde nije bilo uopšte Srba. Zajednički život, takav kakav se propagira, je nemoguć! Ne možeš da uzmeš Srbe i Albance, i da ih ukrotiš poput divljih zveri. Pre ili kasnije, ovaj odnos će se rehabilitovati, jer će se buduća generacija umoriti gaće ideale bivših generacija...

Realno gledano, kako vidiš Kosovo u budućnosti, posle 10, 20 godina?

Kao čovek kad je u komi, koga drže u životu aparatom...

Intervju 12.

Kad sam bila u osnovnoj školi, imali smo jednu improvizovanu poštu unutar škole gde smo mogli pisati čestitke za Novu godinu. Jedna devojka je pisala drugoj "Čestitam ti Novu godinu, sa crveno crnom zastavom, koja se vijori u Albaniji". Njen otac je morao da daje obrazloženje direktoru zašto je ona to pisala. Takva je bila situacija, nismo smeli spomenuti Albaniju.

Znam da smo išli u goste kod Srba, a i oni su dolazili kod nas. Bilo je ulaza-izlaza. U to vreme sam imala jednu drugaricu, i htela sam pričati na njenom jeziku. Ona je bila prodavačica i ja sam joj rekla: "Koliko košta u kilu portokala?" (Koliko košta kilo narandži), želeteći da pričam na njenom jeziku. Ona je shvatila moju želju i zatim smo se obe smejale.

"Ako mi kao verski ljudi ne saradujemo, šta da očekujemo od ostalih?" (ovim rečima se obratila jednoj pravoslavnoj časnoj sestri)

Na dan Uskrsa, vratila sam se iz crkve i videala sam tenk vojske. Rekla sam Sestri Smili: "Sestro, budimo oprezne da se ostale ne uzmemire, jer je tenk ispred naših vrata". Ostale smo mirne. Kad sam razgovorala sa komšinicom Srpkinjom, ona mi je rekla da su oni hteli da uđu unutra, ali im je ona rekla da nema potrebu da tu uđu, pošto se sestre samo mole, jedu i spavaju. Dakle, jedna Srpkinja je branila. Uvek nam je govorila: "Ako vas neko napadne, samo mi javite".

Druga srpska komšinica u zgradi, imala je telefon i preko nje su se informisale naše sestre u Hrvatskoj, kao i roditelji sestara. One bi zvali kod nje, i njen sin bi došao i govorio "Ta i ta porodica se javila, kaže da su dobro i pitaju za vas". I danas zovemo tu komšinicu u Uskrs i Božić i čestitamo joj praznik. Sada su oni u Beogradu. Od tad se nismo stigli, ali ostali smo u kontaktu za praznike.

Mesec dana posle početka NATO bombardovanja, ja sam spremila dokumente i zajedno sa devojkama smo pošli u Albaniju, iako sam imala sve potrebne dokumente da bi išli u Hrvatsku, gde nam je centar. Moja je odluka bila da idemo u Albaniju, pošto ceo narod ide tamо. Odlučile smo da podelimo sudbinu sa našim narodom.

Jedan veoma važan događaj. Kad smo stigli do jednog mesta blizu Pećи, zaustavila nas je srpska vojska. Ja sam bila u uniformi, i vozila sam auto. Rekli su mi: "Otvori haubu i gepelek!". Normalno je što su tražili da otvorim gepelek, ali za haubu sam se iznenadila. Ja sam tu videla volju Božiju, jer pre polaska sam rekla jednoj od devojaka: "Molim te, stavi vode u auto". Ona je stavila vodu, ali nije dobro zatvorila poklopac. Dok smo tu stigli, voda je isparila i umalo se motor nije zapalio. Policajac mi je viknuo: "Zar ne vidiš da će ti se zapaliti auto! Da li imaš vode?". Odgovorila sam: "Ne, nemam sa sobom". Rekao mi je da vozim polakov, bilo je malo snega. Uzeo je i stavio malo snega, ali to se nije pretvaralo u dovoljno vode. Dvoje od njih su otišli do reke i napunili su jednu flašu vode. Stavili su vodu u auto. Rekli su mi: "To je naša dužnost". Nisu me pitali za moju nacionalnu pripadnost.

Intervju 13.

Srednju školu sam završila u Hogoštu, u gimnaziji "Ismail Ćemali", ali na moju nesreću, pri kraju prvog razreda, izbacili su me iz škole kao politički neprilagodljivu učenicu. Dugo vremena sam bila jedina devojka u kući, nisam imala pravo na obrazovanje na nekom drugom mestu. Nastavila sam posle osam godina, u srednjoj tehničkoj školi "28. novembar" u Prištini.

Selo Hogoš, uglavnom je nastanjeno Albancima, ali u vreme mog detinjstva bilo je i Roma. Slobodno vreme smo provodili zajedno, bez obzira na nacionalnu pripadnost, iako, dok smo rasli podela se stvarala sama od sebe.

Na mom 15-om rodendanu uzelu su me vlasti bezbednosti i psihički i fizički sam zlostavljan.

Faruka Begolija sam poznавala još kao dete. Mislim da su i moji vršnjaci stigli da ga upoznaju kao velikog umetnika, možda ne samo našeg naroda, nego kao umetnika svetske slave. U tim vremenima, bilo je malo teško gledati filmove na albanskom jeziku, uključujući i filmove sa velikim umetnikom Farukom Begolijem, ali kao ime, sećam ga se iz detinjstva.

U mom rodom mestu nije bilo Srba.

Prvi kontakt na srpskom jeziku imala sam u petom razredu. U prvom razredu srednje škole, učitelj srpskog jezika je bio Srbin, dok je u osnovnoj školi učitelj bio Albanc.

Kontakti sa Srbinima su uvek bili gorki, jer kad bi nam okružili kuću, policaci su uglavnom bili Srbi. Mi smo kao deca bili traumatisirani. Naročito kad bi nas ujutru probudila policija. Kontrolisali bi nam kuću, da bi nešto našli, nacionalističke, identitetistickje materijale, kako bi oni rekli...

Kad je počeo rat bilo je radost jer, uprkos posledicama koje će snositi kosovski narod u tom ratu, svić će videti da je kosovskom narodu potrebna intervencija međunarodnog faktora.

Pre početka rata, učestvovala sam na studentskim demonstracijama 1997. godine. Na tim demonstracijama, srpska policija me je brutalno istukla - polomili su mi dva rebra, i imala sam povrede leda.

Moji roditelji su čuli za moju povredu, i došli su u Prištinu. Ali sam se ja, pred mojim roditeljima, pravila kao da se ništa nije dogodilo i da sam dobro. Oni su se vratili misleći da sam zdrava. Nisam se vratila kući za šest nedelja, jer sam čekala da se opravim od velikih bolova.

Pošto sam kao mlada imala posledice zbog nacionalne pripadnosti, to mi je služilo kao pouka da svaki ima pravo da živi svoj život, i u ovom slučaju, i srpska i romska zajednica na Kosovu. Moja patnja me je naučila da nije dobro da nešto postigneš a da pritom povreduješ druge.

Intervju 14.

Osnovnu školu sam završila u Prištini, ali nikad nisam imala priliku do posle rata udem u školski objekat u kojem sam učila. Ja sam bila upisana u školu "Faik Konica", ali su u toj školi uvek učili samo Srbi, a ja sam pohadala četiri godine osnovne škole u poslepodnevnoj smeni. Znači, uveče sam išla u školu "Naim Frašeri". Bila su samo dva razreda upisana u školu "Faik Konica". Jedan razred je imao 9 učenika a drugi 11. Razlog što smo išli uveče je bio samo taj što smo bili Albanci. Završili bi predavanje u 20:00, 21:00 časova, i sećam se da nas je učiteljica uvek ispačala u red po jedan, do kuće, jer je bilo mračno, posebno tokom jeseni i zime.

Rasla sam sa strahom glasne muzike na albanskom jeziku, uvek, na svakom prazniku, bojeći se da pojačam muziku.

Posle 17:00, nije bilo šanse izaći. Sećam se da smo počeli da igramo lastiš, samo na balkonu, i to samo danju. Kad bi videli policajce na ulici, mama bi nas uvek vratila unutra.

Tokom rata, dobro se sećam noći kad smo spavali odreveni, nismo se trudili da obučemo pidžame, jer smo smatrali da će nas svakog momenta izbaciti iz stanova. Bilo je to vreme kada su izbacivali ljudе iz stanova, ali smo imali sreće da nisu izbacivali ljudе iz stanova u centru. Zgrade u centru su se same ispraznile.

Imala sam samo jednog druga Srbinu tokom detinjstva, zvao se Stefan. Dobro ga se sećam. Pre početka konflikta dobro nam je bio, igrali smo se zajedno. Kad se situacija pogoršala, nismo više sedeli zajedno. Oni su otišli u Srbiju, i sve smo kontakte izgubili sa njima.

U zgradi u kojoj sam živila pre rata, bile su tri srpske porodice: jedan starac, jedna starica, i jedan bračni par iznad našeg stana. Nismo imali neke odnose ali smo se uvek pozdravljali, "miréđita" (dobar dan), "dobar dan"... Obostrano poštovanje. To su bile dobre porodice.

U vozu za Blace, sećam se da smo svи zajedno ušli u kupe - ja, mama, brat, njegova žena i sin. Mene su uvukli kroz prozor. Voz je krenuo a mama je ostala u Prištini. Pitala sam brata: "Zašto nas ovako izbacuju?" Htela sam da znam zašto se to dešava.. Ceo ovaj proces, osim što nam je nanošeno puno štete, učinio je da ja kao dete razmišljam puno, da drugačije gledam na stvari a sigurna sam da cela moja generacija ima isto uverenje. Koliko god se mi trudili da se evropacujemo, ja smatram da smo mi malo drugačiji, jer smo mi imali druge doživljaje i sad drugačije gledamo na stvari.

U to vreme ja sam imala jedan dnevnik, i sad, posle nekoliko godina, ponekad uzmem i čitam taj dnevnik. Tu sam opisala način na koji smo pobegli, kako smo učili, ali ne volim često da čitam taj dnevnik pošto se uvek osećam loše.

Danas sam pročitala jedan članak koji me je podsetio na Faruka Begolija. Koliko malo umemo da cenimo ljude koje imamo i kako se prisjećamo njih pošto napustite ovaj svet. Ista stvar se desila sa Bekimom Fehmijoum. Koliko god cenila ovog čoveka, opet smatram da ga nisam dovoljno cenila dok je bio živ. Toliko mi je žao poslednje predstave: "Profesor, jam talent se jo mah!" (Profesore, talentan sam, nema hrake), jer sam uvek govorila sebi: "Ima vremena, ima vremena, ići ću", i na kraju vidiš da nema više vremena. Mislim da je kultura ceniti ljude koje imaju.

Tokom rata u Prištini nije funkcionalo više od pet telefona u nekim zgradama. Telefon u mom stanu nije radio, ali je radio u stanu sada preminulog profesora, koji je takođe bio profesor moje mame. Uvek kad smo hteli govoriti sa mamom, mi smo zvali i rekli da ćemo zvati kroz dva tri sata da bi oni zvali mamu. Ona bi došla i govorili bi sa njom. Retko, ali dovoljno da bi saznali da je živa. Nismo znali gdje nam je sestra. Posle rata, saznali smo da je bila u Engleskoj, i zatim se vratila.

Odmah nakon rata nisam želela da stupim u kontakt sa Srbima, apsolutno. Mislim da to nije bila moja krivica. To je bila krivica okolnosti koje su me prinudile da imam to mišljenje.

Intervju 15.

Moje detinjstvo je bilo veoma zabavno. Imala sam multietničko društvo u zgradu. Družio sam se sa Srbima, naravno Albancima, a i sa Romima.

Imali smo dosta drugova u zgradi koji nisu bili videni kao Srb, Albanci ili Romi nego prosti, bili su deca sa kojima, osim što smo se igrali, tukli smo se, krali, psovali, jeli zajedno. U obdaništu sam išao dve godine i družio sam se sa ostalim zajednicama. Igrali smo svakojake igre. Kao danas se sećam Diane, Dalibora, Benija, itd.

Odvojili smo se tek krajem osamdesetih, kad smo shvatili da su oni Srb, mi Albanci, i da nas nešto odvaja. Inače, mi smo znali srpski, oni albanski, nismo gledali koji jezik govorimo, govorili smo jezik na kojem smo se najbolje razumeli. Ako neko nije znao albanski, govorili smo srpski i obrnuto. Iza zgrada bi organizovali koncerte sa gostima iz drugih zgrada, gde je bilo pesama na albanskom, srpskom, bez cenzure! Odvojili smo se samo kad smo saznali da je bilo nekih demonstracija. Tek '88 - '89 godine, počeli smo da se odvajamo po nacionalnoj pripadnosti.

Mi nismo imali puno glumaca, imali smo Bekima, Faruka, a srpska zajednica je imala dosta glumaca i njihova je kinematografija bila zabavna. Rastao sam u vremenu kada su dolazili do izražaja više strani filmovi nego oni iz bivše Jugoslavije, ali ipak, srpske serije poput "Bolji život" sam pratio, i nismo spavali dok ih ne gledamo.

Faruk Begoli nije bio samo albanski glumac, nego takođe glumac jugoslovenske kinematografije. On je bio glumac koji je pripadao celoj jugoslovenskoj kinematografiji. Bio je to veoma dobar glumac koji nas je odusevljavao u kućama i u pozorištu.

Prvi dan rata sam dočekao u stanu. Kod nas je došla i jedna drugarica moje sestre. Bila je to strašna noć, moja komšinica mi je dala pištolj i celu noć smo stražarili. Ja sam imao 700 maraka, koje sam uštedeo zajedno sa majkom, i živeli smo tih dana od tih para.

Ima puno mesta gde Srb i Albanci sarađuju, igraju se zajedno, ali ja ne vidim mogućnost da imam jednog bliskog druga kao pre, iako imam razne kontakte sa Srbima.

Intervju 16.

Muzička škola "Prenk Jakova" bila je zajednička škola sa Srbima. Imao sam jednu Bosanku u razredu, koja je kasnije naučila albanski. Srbi su bili na prvom spratu, a mi na drugom. Profesori nisu pravili razlike. Ja sam imao srpskog profesora i on je bio vrlo dobar sa mnom, a i ja sa njim. Nekad, kada nisam znao neku stvar, on mi je prevodio na albanski.

Ruku na srce, da nije bilo komisija, ne znam da li bi mi sad bili ovde. U početku su nam pomagali da ne idemo odante. Bilo je ono pet albanskih porodica a komisije (Srb) su nam govorili: "Ostanite, niko neće da vas dira".

Zatim smo otišli u Blace, onda u Stankovec, gde smo ostali deset dana, a onda smo se vratili. Kad smo se vratili tu su bile naše komisije (Srb). Trenutno niko od njih ne živi ovde.

Posle rata, imao sam priliku da se sastanem u jednom tržnom centru sa jednim Srbinom koji je živeo ovde, u zgradu gde je živim. Kao komisiju, zamolio me je da ga prošetam mojim autom. Bilo je to vreme posle rata i ljudi su išli u Prištinu. Povezao sam mog komisiju autom, provozao se kroz grad i on je rekao: "Da li ću još jednom doživeti da živim među vama, Albancima?".

Susreo sam se sa jednjom Srpskinjom iz Gračanice, sa kojom sad imam dobre odnose. Ona živi u jednom selu blizu Lipljana, i stanuje sa porodicom. Ja tamo idem najmanje jednom mesečno, zovu me za praznike. Osećam se kao kod kuće, jer sam bio u odnosu sa tom devojkom. Odnosi sa njima su veoma dobri. Moja porodica je znala da ja posećujem jednu srpsku porodicu i rekli su mi: "Budi oprezan!". Njen brat je moj prijatelj i jaran. Rekao sam mu da mi Albanci ne smemo dirati sestru našeg druga, a on je odgovorio: "Mi smo takvi, mi smo više 'open' i ako se njoj svidiš, možeš nastaviti s njom". Začudio sam se na te reči. Ona sad ima stan u Beogradu i više vremena provodi тамо, to je razlog našeg distanciranja. Ja ne mogu da idem tamo pošto nemam srpski pasoš.

Ja sam puno opušteniji od ostalih i često sam govorio da, ako se neko iz moje porodice oženi Srpskinjom, ja ću biti prvi.

Pre rata, gledao sam televizijsku seriju "Bolji život".

Ljudi, pogoden ratom, imaju više potreškoča da prihvate realnost u kojoj živimo. Ne verujem da bilo koja država ima bolje standarde za manjinje od Kosova.

Intervju 17.

Nakon što sam završila srednju školu, udala sam se. Nisam nastavila studije, udala sam se u Prištini. Moj muž je ekonomista i kad smo došli u Prištino naš prvi komisija je bio Srb. To je bio moj najbliži kontakt sa jednjim Srbinom. Ja uopšte nisam probala da se sprrijateljam sa njima, ali bila je komšinica zvana Elena, koja mi se približila dobrim rečima i htela je da se sprrijatelji sa nama. Celo vreme nas je pitala kako smo, da li smo se umorili i zvala nas je na kafu. Zatim smo počeli da idemo u goste. Ona je pričala albanski, nismo imali problema jer je i moj muž pripao srpski, ali u većini slučajeva smo pripali albanski i nije bilo problema. Počela je da govorii da mnom, da mi pita o mojoj porodici, a ona je imala samo jednu čerku. Počela je da govorii o svojim potreškočama, počela sam da joj verujem i izgledala mi je kao dobra osoba. S vremenom, malo po malo, moje predrasude su nestajale, i počela sam da uvidam dobar ponašanje, pomoći koju nam je nudila, i shvatila sam da nisu svi ljudi isti. Smatrala sam je dobrrom osobom i počela sam da stičem dobar utisak o njoj.

Trudili smo se da pratimo kinematografiju iako je u to vreme bilo malo televizijskih kanala koji su prenosi filmove na albanskom, ali smo se trudili. Moj muž je bio zainteresovan pošto se on malo bavio u glumom. Trudili smo se da pratimo i da dajemo podršku glumcima poput Faruka Begolija, i bili smo svesni njegovih slave.

Mi smo napustili Kosovo tri nedelje pre kraja rata. Ali, pre nego što smo napustili Kosovo, bojali smo se da idemo na granicu od Vranjeveča jer znali da su srpske snage svuda i bilo je vrlo opasno. I tako, Elena bi došla, jer mi nismo smeli da izlatimo da kupimo namirnice i potrebne stvari. Ona bi došla, ispraćala nas, ostajala do kasnih sati i trudila bi se da nam pomogne i da ne dozvoli da se mi bojimo od Srb. Kad smo odlučili da napustimo Kosovo, ona nas je uzela autom, zajedno sa njenim mužem, i odvela nas je do granice. Ni trenutak nas nije napustila i manje više nam je odstranila strah da će nam se nešto loše dogoditi. Bili smo joj veoma zahvalni jer nam je pomogla u teškim vremenima.

Usput nas je zaustavila policija. Ona i njen muž su počeli da govore srpski, rekli su im: "Oni su sa nama, iz naše porodice". Mogu reći da nam je spasila život. Možda smo zahvaljujući njima mi sada živí.

Kad smo se vratili u Prištinu odmah sam se setila Elene. Ona nas je spasila i bili smo joj zahvalni. Kad sam stigla kući, vrata su bila zaključana, nekoliko puta sam išla da vidim da ne dode u međuvremenu, ali ona nije došla.

Posle godinu i po dana ona je odlučila da proda kuću i da poseti njenu porodicu na severu Mitrovice, zbog toga je došla na Kosovo. I jednog dana, čudom, videla sam je pred vratima. Začudila sam se, jer nisam očekivala da će se još jednom sresti s njom pošto je bila stara. Mi smo imali kontakte, jer kad je rat prestao, ona je pobegla u Beograd, a zatim je došla da nas poseti i ostala je dva dana kod nas. Ona je preminula pre dve i po godine i mogu da kažem da je jedina osoba srpske zajednice koju sam stvarno volela

Intervju 18.

Naša škola je bila velika, ali su nas odvojili: jedan sprat sa Srbima, drugi sa Albancima. U drugom razredu smo se tukli. Tada je počeo oscaj represije: dolazila je policija, hapsila učitelje... bilo je veoma loše...

To je bio deo svakodnevnice, različite istorije, cela porodica LDK (demokratski savez Kosova), i naravno da si bio inspirisan na neki patriotski način, jer smo i u školi učili vrlo patriotske stvari.

Imao sam drugove Srbe... zajedno smo igrali fudbal... Kada je počeo gerilski rat, to je bio u neku ruku znak da se nešto može promeniti.

Ima Albanaca koji smatraju da treba da ponovo budemo deo Srbije. Ima Srba koji smatraju da Kosovo treba da bude nezavisno...

Ovde nema ekonomskog razvoja, nema posla, nema para. Ako su ljudi zaposleni i dobro žive, oni ne misle da ulaze u sukob sa nekim.

Impressum

Urednici: Marko Rakić, Filip Bojović i Sanja Stanković

Art direkcija i dizajn: Filip Bojović

Prevod: Dženana Huseinović i Qerim Ondozi

Fotografije: Nikola Bradonjić

Intervjueri:

Ivana Šdanov, Damir Bojić, Marina Grnja, Milana Femić,

Ljubiša Milovanović, Qerim Ondozi, Blerta Rustemi - Neziraj,

Elvira Beriša, Donjeta Demoli, Luljeta Demoli

Koordinatori projekta:

Milan Vračar, Jeton Neziraj i Qerim Ondozi

Realizaciju projekta podržali su:

Evropska Kulturna Fondacija

ERSTE Fondacija

Fondacija Hajnrih Bel za Jugoistočnu Evropu

Kosovska Fondacija za Otvoreno Društvo

Fond za Otvoreno Društvo Srbija

Projekat realizovali:

Asocijacija Kulturanova - Novi Sad

Multimedia Centar - Priština

www.kulturanova.org

www.qendra.org

Štampa: FORUM Štamparija, Novi Sad

Tiraž: 1000 primeraka

Novembar, 2010.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

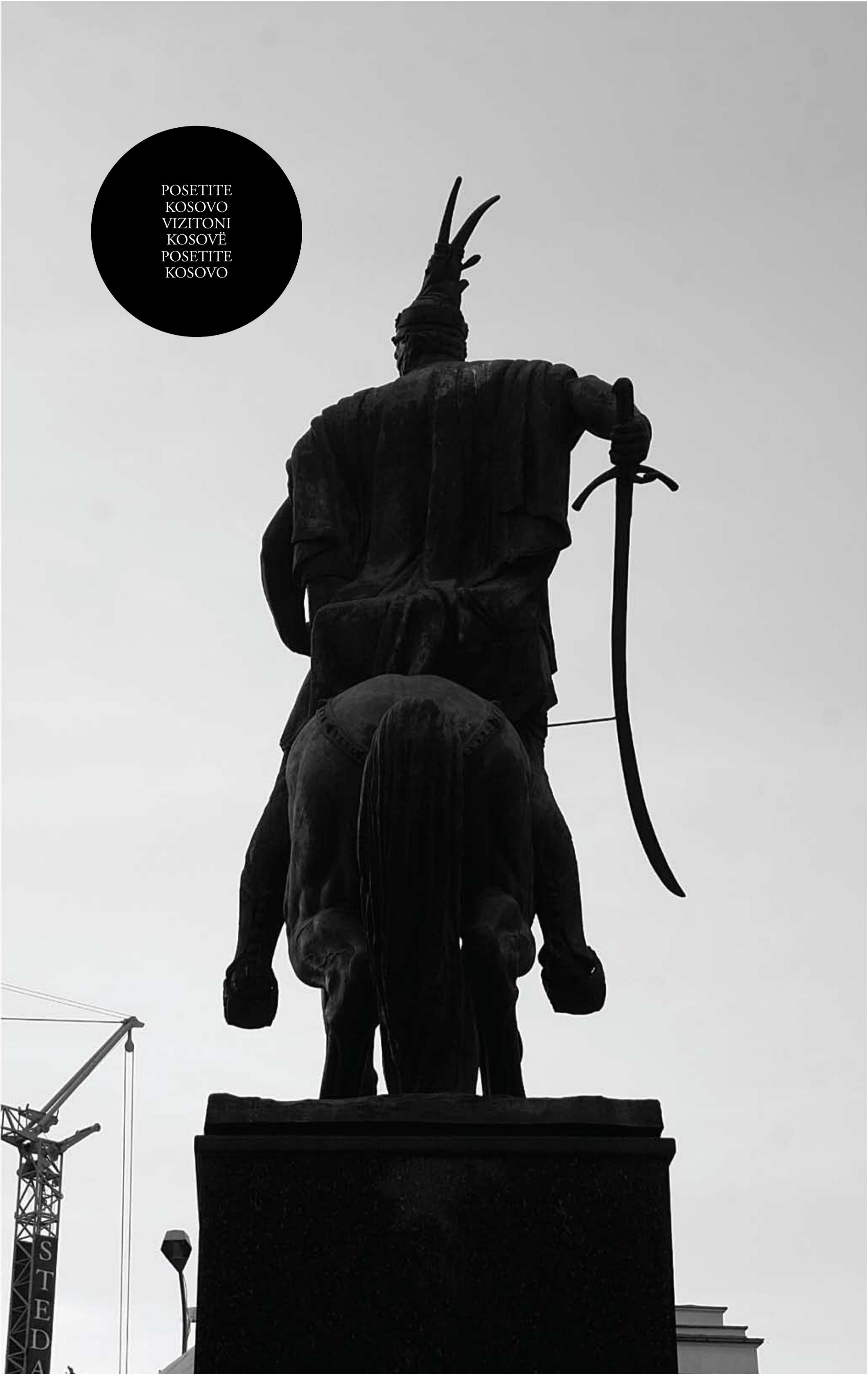
323.1 (047.53)

POGLEDI : susret ličnih istorija Srba i Albanaca /
urednici Filip Bojović, Marko Rakić, Sanja Stanković. -
2010-. . - Petrovaradin : Asocijacija Kulturanova, 2010-.
- Ilustr. ; 30 cm

Godišnje.

ISSN 2217-3838

COBISS.SR-ID 257847303

POSETITE
KOSOVO
VIZITONI
KOSOVË
POSETITE
KOSOVO

